

ОСНОВИ КОМПОЗИЦІЇ

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	02 Культура і мистецтво
Спеціальність	023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація
Освітня програма	Образотворче мистецтво
Статус дисципліни	Нормативна
Форма навчання	очна (денна)
Рік підготовки, семестр	1 курс, осінній семестр
Обсяг дисципліни	5 кредитів ЕКТС/ 150 год.
Семестровий контроль/ контрольні заходи	Екзамен
Розклад занять	http://roz.kpi.ua/
Мова викладання	Українська
Інформація про керівника курсу / викладачів	Лектор: Заслужений діяч мистецтв України, старший викладач Олег Васильович Петренко-Заневський, o.zanevsky@kpi.ua Практичні: Заслужений діяч мистецтв України, старший викладач Олег Васильович Петренко-Заневський, o.zanevsky@kpi.ua

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчання та результати навчання

Композиція є альфою й омегою мистецького твору. Слід розуміти, що композиція це не банальне розкладання елементів, але це організація площини, усвідомлена ідейним змістом, це ієрархічна побудова різних форм та векторів, це кермування їх пластичними властивостями. Зрештою композиція є ретельною побудовою цільного твору мистецтва. А будь-яка побудова з основ починається. Тож мерщій, до основ її.

Художня композиція має свої визначені складові. Знання та розуміння їх взаємодії та взаємозалежності стають міцною базою для пластичної аналізи художніх творів, оттим й для створення й побудови особового виразного твору мистецтва. Рафінуючи форму і масу складових, художник заглиблюється до самих основ й тим будує свій чуттєвий й водночас твердо структурований почуттєвий світ.

В отакий спосіб мистець здобуває стійкий каркас для свого розвою творчого. Осьде на кожному етапі композиція є сталою, а її акценти й нюанси доцільними задуму є. Ажень і експресійна імпрровізація на шостому відчутті гармонії карбується.

Так отже важливість ваги основ композиції годі й перебільшити.

Мета опанування дисципліни — розуміння композиційних складових мистецького твору, здатність до композиційної та плястичної аналізи художнього твору, розуміння взаємодії емоційного сприйняття твору та складових його композиції.

Предметом навчальної дисципліни є класичні твори з історії образотворчого мистецтва, формальні композиції.

Компетентності: здатність втілювати ідейний задум у плястичні форми художнього твору, розуміти балянс форм на площині, вміння керувати домінантами та рівновагою, відчувати доцільність акценту та доречність нюансу, сформувати витончені смакові властивості.

Програмні результати навчання:

- вміння бачити динаміку руху в композиції художнього твору;
- відчуття залежності емоційного змісту від розміру та місця форми на площині;
- вміння керувати емоційною увагою тоновим та кольоровим контрастом в композиції;
- вміння бачити взаємодію форми та контраформи;
- надбання навичок плястичної аналізи композиції художнього твору;
- вміння досягати виразности художнього твору всіма композиційними засобами.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Навчальна дисципліна викладається в 1-му семестрі 1-го курсу навчання освітньої програми 023 образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Для опанування дисципліни потрібні базові навички фахової освіти та знання з історії світового мистецтва на рівні шкільної програми. Курс не залежить від інших навчальних дисциплін в структурно-логічній схемі освітньої програми.

3. Зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Складові композиції твору образотворчого мистецтва

Тема 1.1. Переднє слово. Визначені складові композиції. Золотий перетин, послідовність Фібоначчі.

Тема 1.2. Напрямки композиційного руху.

Тема 1.3. Місце на площині, плястична динаміка та статичність.

Тема 1.4. Поземний та прямовисний контраст послідовности руху.

Тема 1.5. Тоновий та кольоровий контраст.

Тема 1.6. Форма й контраформа, силюети, оптичні ілюзії.

Тема 1.7. Акцент та нюанс в композиції.

Розділ 2. Плястична аналіза твору образотворчого мистецтва

Тема 2.1. Взаємодія «чорне-біле», тонова та кольорова скаля.

Тема 2.2. Взаємодія «крапка-лінія», взаємодія простих форм.

Тема 2.3. Уявні основні лінії, що керують вектором руху та додаткові лінії.

Розділ 3. Композиційні засоби художнього твору

Тема 3.1. Домінанта та рівновага.

Тема 3.2. Ритмічна та метрична побудова

Тема 3.3. Плястичний балянс.

4. Навчальні матеріали та ресурси

Базова література

1. Ковальов Ф. Золотий перетин в живопису. Київ: Вища школа, 1989, 144 с.
2. Markus S. Agerer. Composition in Drawing: The Design and Composition of Drawings 2020, Independently published. Amazon Digital Services LLC - Kdp, 2020, 124 pages
3. Arthur Wesley Dow. Composition: A Series of Exercises in Art Structure for the Use of Students and Teachers. University of California Press, Berkeley, CA, U.S.A., 1997, 184 pages
4. Arthur Wesley Dow. Composition: Understanding Line, Notan and Color (Dover Art Instruction) Dover Publications, Mineola, New York, United States 2007, 144 pages
5. Charles Bouleau, The Painter's Secret Geometry: A Study of Composition in Art (Dover Books on Fine Art), Dover Publications, Mineola, New York, United States, 2014, 272 pages

Додаткова література

1. Ian Roberts. Mastering Composition: Techniques and Principles to Dramatically Improve Your Painting, North Light Books, Berkeley, California, 2007, 144 pages
2. Charlotte & Peter Fiell. Art Fundamentals 2nd edition: Light, shape, color, perspective, depth, composition & anatomy, 3DTotal Publishing, Worcester, Worcestershire, United Kingdom. 288 pages
3. Marcos Mateu-Mestre. Framed Ink: Drawing and Composition for Visual Storytellers, Design Studio Press, Los Angeles, California, 2010, 128 pages
4. Kimberly Adams. Portfolio: Beginning Composition: Tips and techniques for creating well-composed works of art in acrylic, watercolor, and oil. Walter Foster Publishing, Laguna Beach, California. 2019. 128 pages
5. Frank Webb. Strengthen Your Paintings With Dynamic Composition (Elements of Painting). North Light Books., Berkeley, California, 1994. 135 pages.
6. Greg Rutkowski. Devin Elle Kurtz, Nathan Fowkes, Joshua Clare, Dom Lay. Artists' Master Series: Composition & Narrative. 3DTotal Publishing. Worcester, Worcestershire, United Kingdom. 2023. 288 pages
7. Michel Jacobs. The Art of Composition: A Simple Application of Dynamic Symmetry (Classic Reprint). Forgotten Books. London, UK. 2020. 163 pages
8. Michal Reznicki & David Coad. Dynamic Activities for First-Year Composition: 96 Ways to Immerse, Inspire, and Captivate Students. National Council of Teachers of English (NCTE). Champaign, Illinois, U.S. 2023. 350 pages.
9. Shirish Deshpande. Composition and Perspective: A simple, yet powerful guide to draw stunning, expressive sketches. HuesAndTones Media and Publishing. Pune, India. 2021. 82 pages
10. Sarah Kent. Composition (Eyewitness Art) Dorling Kindersley (DK) Publishing. London, England, U.K. 1995. 64 pages
11. Gary Tate, Amy Rupiper Taggart, Kurt Schick, H. Brooke Hessler. A Guide to Composition Pedagogies. Oxford University Press. Oxford, U.K United Kingdom. England. Oxfordshire. 2013. 352 pages

Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Лекційні заняття

ЛЕКЦІЯ 1. Тема: Переднє слово. Загальні відомості про гармонію в мистецтві. Феномен золотого перетину. Послідовність Фібоначчі.

Перелік основних питань:

1. Гармонійні плястичні взаємини.
2. Правило золотого перетину в мистецтві та в природі.
3. Зміст послідовності чисел Фібоначчі.

Завдання на самостійну роботу: засвоїти надану інформацію, дослідити та проаналізувати з відкритих достовірних джерел.

Дидактичні засоби:

Лекція у джи-клясіза темою (classroom google).

ЛЕКЦІЯ 2. Тема: Загальні відомості про складові композиції.

Перелік основних питань:

1. Розгляд складових композиції.
2. Розгляд взаємодії елементів.
3. Розгляд пластичної динаміки.
4. Розгляд ритмічності та метричності.

Завдання на самостійну роботу: засвоїти надану інформацію.

Дидактичні засоби:

Лекція у джи-клясіза темою (classroom google).

ЛЕКЦІЯ 3. Тема: Напрямки композиційного руху. Місце і розмір об'єкту на площині.

Перелік основних питань:

1. Визначення напрямків композиційного руху.
2. Розгляд поземного та прямовисного контрасту в послідовності руху.
3. Взаємодія розміру форм та її вплив на сприйняття.
4. Феномен оптичних ілюзій.
5. Розгляд форми та утворення контраформи нею. Формалізація силуетів.

Завдання на самостійну роботу: засвоїти надану інформацію.

Дидактичні засоби:

Лекція у джи-клясіза темою (classroom google).

ЛЕКЦІЯ 4. Тема: Тоновий, кольоровий контраст.

Перелік основних питань:

1. Вплив тонового та кольорового контрасту.
2. Керування напругою контрастовою.
3. Ідея акценту та нюансу в композиції.
4. Оруда пластичним баянсом.

Завдання на самостійну роботу: засвоїти надану інформацію.

Дидактичні засоби:

Лекція у джи-клясіза темою (classroom google).

ЛЕКЦІЯ 5. Тема: Втілення задуму твору мистецтва.

Перелік основних питань:

1. Композиційні засоби втілення задуму.
2. Чинник образності в композиції.
3. Виразність — жадана мета у мистецтві.

Завдання на самостійну роботу: засвоїти надану інформацію.

Дидактичні засоби:

Лекція у джи-клясіза темою (classroom google).

Практичні заняття

Практичні заняття мають на меті спомогати засвоєнню матеріалу, що викладено, й міцному розумінні змісту дисципліни; розвинути навички глибокої композиційної аналізи мистецького твору; сформувані у студентів вміння організувати площину, а оттим і простір; впевнено крокувати шляхом творчим від задуму ідейного до втілення наочного. Теми практичних занять надано в додатку А до силабусу.

№ з/п	Назва теми практичного заняття (посилання на інформаційні джерела)
1	Тема 1. Вправа № 01. Пластична аналіза клясичного твору. <i>Модульна контрольна робота (частина 1)</i> https://classroom.google.com/c/MzlwNDQ1NDU0OTQw/a/MzlwNDU2OTU5MDQw/details
2	Тема 2. Вправа № 02. Формальна композиція. Поділ площини двома лініями. Два кола — конфлікт, рівновага. Крапка & лінія — конфлікт, рівновага. Квадрати (9 фігур) — єдність у розмаїтті, розмаїття у єдності. <i>Модульна контрольна робота (частина 2)</i> https://classroom.google.com/c/MzlwNDQ1NDU0OTQw/a/Mzq5NzEwMzgzNjUx/details

№ з/п	Назва теми практичного заняття (посилання на інформаційні джерела)
3	Тема 4. Вправа № 03. Формальна композиція. Трикутник, коло, квадрат: єдність у різноманітності, розмаїття у єдності, позитив & негатив. Довільні округлі форми — позитив, довільні загострені форми — негатив. Модульна контрольна робота (частина 3) https://classroom.google.com/c/MzlwNDQ1NDU0OTQw/a/MzkwODUyODM3OTI2/details
4	Екзамен. Фінальне семестрове оцінювальне завдання. Формальна композиція. Крапка, лінія, прості форми (коло, прямокутник, трикутник). Задача: всіма композиційними засобами розкрити зміст певних слів, що зазначено. До визначеного часу здавання іспиту студенти мають фінальне оцінювальне завдання за темою, яку завдано. Презентація робіт звершується у джи-клясі (classroom google). Кінцева оцінка виставляється після експозиції роботи у джи-клясі і тотожно зазначається у заліково-екзаменаційній відомісти. Студенти, що не набрали 60 балів, а також, ті хто бажає підвищення своєї оцінки, мають можливість експонувати удосконалену варіацію своєї роботи до завершення визначеного часу. Таку можливість мають також студенти, що недопущені до іспиту. https://classroom.google.com/c/MzlwNDQ1NDU0OTQw/a/NDIxMzQ1ODI2NTUx/details

6. Самостійна робота студента

№з/п	Вид самостійної роботи	Кількість годин СРС
1	Підготовка до лекційних занять	8
2	Підготовка до практичних занять	20
3	Підготовка до екзамену	10

Політика та контроль

7. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Під час опанування навчальним матеріалом навчальної дисципліни «Основи композиції», на практичних заняттях студенти експонують виконані поточні вправи. Протягом семестру проводяться загальні та персональні публічні консультації он-лайн та письмово. Модульна контрольна робота (МКР) складається з трьох частин відповідно до тематичних розділів дисципліни.

Кожну частину МКР студенти виконують самостійно та експонують у відповідних завданнях джи-кляси.

Завдання та матеріали для проведення поточних завдань та до модульної контрольної роботи надаються у завданнях джи-кляси та у додатках до силабусу.

Відвідуваність і виконання завдань

Студенти, що прагнуть опанувати програму курсу й відповідно отримати нвйвищі оцінювальні бали за навчання, мають не зволювати пропусків лекційних і практичних занять без поважних причин на то. Практичні

заняття, що перепущено, студент опрацює самостійно й експонує у відповідному розділі джи-кляси. Кінцевий термін експозиції роботи — передостання дата провення практичних занять.

Політика університету:

Академічна доброчесність

Політика та принципи академічної доброчесності визначені у розділі 3 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки студентів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Поточний контроль: експонування роботи до теми, що завдано, у певному розділі джи-кляси, провадиться один раз на два тижні.

Календарний контроль: модульна контрольна робота (МКР), як контроль опанування матеріалом з трьох розділів дисципліни, провадиться тричі на семестр.

Семестровий контроль: екзамен.

Оцінювання та контрольні заходи

Рейтинг студента з навчальної дисципліни складається з балів, що він отримує за:

- поточний контроль;
- МКР з трьох частин.

Робота студента:

- загальний атетюд до поточних задач та етапових шкіців визначає ≈25% його рейтингу з дисципліни;
- МКР визначає ≈75% його рейтингу з дисципліни.

Студент отримує найвищий рейтинг, якщо він:

- виявляє прагнення до навчання, демонструє творчий потеціал;
- виявляє ентузіазм на практичних заняттях, ретельно й вдало виконує вправи за певною темою;
- своєчасно готується до МКР і дбайливо виконує їх після завершення кожного з трьох розділів дисципліни (завдання до МКР надано в *додатку Б* до силабусу). Студенту надається одноразова можливість виконати МКР.

Пропущені заняття, помилки, огріхи та хиби у практичних вправах зумовлюють погіршення рейтингу студента. Практичні заняття студент провадить виключно персонально.

Викладач оцінює роботу студента на кожному практичному занятті. Рейтинг студента відображається в особистому кабінеті електронного кампусу.

Система рейтингових (вагових) балів та критерії оцінювання:

- 1) Виконання трьох практичних завдань (максимальна кількість балів на одному практичному занятті складає (100):

відмінна робота (яскравий особовий задум, вичерпне розкриття змісту, міцна композиційна побудова)	95-100
достатньо вдале виконання, задум наблизений до виразного, або ж несуттєві огріхи	75-94
задовільне виконання, посередній задум, наявність хиб та огріхів	60-74

2)

- 2) Виконання МКР з трьох частин: ваговий бал за кожную частину МКР – 100. Максимальний бал за всі частини МКР складає 100 балів і є середнім трьох частин.

Протягом семестру провадиться тричастини модульної контрольної робот, кожна з яких розрахована на самостійне виконання та вчасне експонування.

МКР загалом складається з 23 аркушів формальної композиції. Максимальна кількість балів за вправне виконання одного аркушу складає середній бал від загального максимуму 100, невдале виконання — 60 балів.
 1-а частина МКР складається з 10 аркушів;
 2-а частина МКР складається з 7 аркушів;
 3-я частина МКР складається з 6 аркушів.

Календарний контроль:

Календарний контроль проводиться двічі на семестр. Метою проведення календарного контролю є підвищення якості навчання студентів та моніторинг виконання графіка освітнього процесу студентами.

Умови отримання позитивного календарного контролю	Перший календарний контроль (тиждень 8)	Другий календарний контроль (тиждень 14)
Поточний рейтинг	≥ 60 балів	≥ 60 балів

Умови допуску до семестрового контролю: семестровий рейтинг не менше 40 балів.

Семестровий контроль:

Студенти, які виконали всі умови допуску до заліку та мають рейтингову оцінку 60 і більше балів, експонують фінальне семестрове оцінювальне завдання. Сума рейтингових балів, отриманих студентом протягом семестру, значної мірою впливає на підсумкову оцінку. Якщо сума балів менша за 60, студент мусить виправити зазначені огріхи та експонувати скориговану роботу. Здобувач, який у семестрі отримав більше 60 балів, але бажає підвищити свій результат, має змогу для коректи фінального семестрового оцінювального завдання.

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

Кількість балів	Оцінка
100–95	Відмінно
94–85	Дуже добре
84–75	Добре
74–65	Задовільно
64–60	Достатньо
Менше, ніж 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Перелік питань до МКР надано в *додатку Б* до силабусу.

За наявності у студента документів, які підтверджують його участь у олімпіадах (міських, міжміських, всеукраїнських тощо) за темою семінарського заняття або розділу освітнього компоненту ці теми можуть зараховуватись за відповідною тематикою та відповідними балами РСО.

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено заслуженим діячем мистецтв України, старшим викладачем Олегом Петренком-Заневським, **Ухвалено** кафедрою графіки (протокол № 13 від 20.06.2024)

Погоджено Методичною комісією Видавничо–поліграфічного інституту (протокол №5. від 24.06.2024).

Теми практичних занять**Практичне заняття 1. Плястична аналіза клясичного твору. Добір вільний та узгоджений з керівником.**

- Уявні основні напрямні лінії композиції.
- Уявні додаткові напрямні лінії композиції.
- Уявні детальні напрямні лінії.
- Взаємодія крапки і лінії.
- Уявні базові прості форми (коло, квадрат, трикутник).
- Уявні детальні прості форми.
- Добір плястики форми (чорний силует на білому тлі).
- Добір плястики контраформи (інверсія. білий силует на чорному тлі).
- Аналіза тонова (скаля).
- Аналіза кольорова (скаля).

Практичне заняття 2. Добірна формальна композиція. Техніка виконання оригінальна або диджитальна 300 dpi (adobe ps, ai etc) чорний колір (без інверсії); аркуш 20X20 см.

- Поділ аркушу двома рисами (прямовисна й поземна) на чотири максимально різних прямокутника.
- Два кола на аркуші. Задача: розміром об'єктів та їхнім місцем на площині розкрити зміст слова «рівновага». (аркуш 20X20 см).
- Два кола на аркуші. Задача: розміром об'єктів та їхнім місцем на площині розкрити зміст слова «конфлікт». (аркуш 20X20 см).
- Крапка й лінія на аркуші. Задача: розміром об'єктів та їхнім місцем на площині розкрити зміст слова «рівновага». (аркуш 20X20 см).
- Крапка й лінія на аркуші. Задача: розміром об'єктів та їхнім місцем на площині розкрити зміст слова «конфлікт». (аркуш 20X20 см).

Практичне заняття 3. Добірна формальна композиція. Техніка виконання оригінальна або диджитальна 300 dpi (adobe ps, ai etc) чорний колір (без інверсії); аркуш 20X20 см.

- Квадрати (не більше 9 фігур на аркуші). Задача: розміром об'єктів та їхнім місцем на площині розкрити зміст фрази «єдність у розмаїтті» (ріжні розміри, що об'єднані цільною композицією).
- Квадрати (не більше 9 фігур на аркуші). Задача: розміром об'єктів та їхнім місцем на площині розкрити зміст фрази «розмаїття у єдності» (один розмір, максимальна різність композиції).

Практичне заняття 4. Добірна формальна композиція. Техніка виконання оригінальна або диджитальна 300 dpi (adobe ps, ai etc) чорний колір (без інверсії); аркуш 20X20 см.

- Три фігури на аркуші — трикутник, коло, квадрат. Задача: розміром об'єктів та їхнім місцем на площині розкрити зміст слова «позитив». (аркуш 20X20 см).
- Три фігури на аркуші — трикутник, коло, квадрат. Задача: розміром об'єктів та їхнім місцем на площині розкрити зміст слова «негатив». (аркуш 20X20 см).
- Три фігури на аркуші — трикутник, коло, квадрат. Задача: розміром об'єктів та їхнім місцем на площині розкрити зміст фрази «єдність у розмаїтті». (аркуш 20X20 см).
- Три фігури на аркуші — трикутник, коло, квадрат. Задача: розміром об'єктів та їхнім місцем на площині розкрити зміст фрази «розмаїття у єдності». (аркуш 20X20 см).

Практичне заняття 5. Добірна формальна композиція. Техніка виконання оригінальна або диджитальна 300 dpi (adobe ps, ai etc) чорний колір (інверсія); аркуш 20X20 см.

- Довільні округлі форми на аркуші. Задача: всіма композиційними засобами розкрити зміст слова «позитив». (аркуш 20X20 см).
- Довільні загострені форми на аркуші. Задача: всіма композиційними засобами розкрити зміст слова «негатив». (аркуш 20X20 см).

Практичне заняття 6. Наробок шкіців до фінального семестрового оцінювального завдання.

Практичне заняття 7. Фінальне семестрове оцінювальне завдання. Формальна композиція. Крапка, лінія, прості форми (коло, прямокутник, трикутник). Не більше трьох кожної з фігур на одному аркуші. Колір: білий, чорний, градація сірого, червоний, градація червоного, інверсія. Техніка виконання оригінальна або диджитальна 300 dpi (adobe ps, ai etc); 9 аркушів 20X20 см. Задача: всіма композиційними засобами розкрити зміст слів

• піднесення • ейфорія • пристрасть • вечірка • похміль • затишок • ярмарок • смуток • несподіванка

Додаток Б

Перелік тем для підготовки до модульної контрольної роботи

МКР з Розділу 1. Плястична аналіза клясичного твору.

Тестове завдання формуються з десяти аркушів:

- 1) Основні напрямні лінії;
- 2) Додаткові напрямні лінії;
- 3) Детальні напрямні лінії;
- 4) Лінія та крапка;
- 5) Базові прості форми (коло, квадрат, трикутник);
- 6) Детальні прості форми;
- 7) Форма (чорний силует на білому тлі);
- 8) Контраформа (інверсія, білий силует на чорному тлі);
- 9) Репродукція, тонова скаля;
- 10) Репродукція, кольорова скаля.

МКР з Розділу 2. Добірна формальна композиція.

Тестові завдання формуються з дев'яти аркушів:

- 1) Дві риси на аркуші (прямовисна унд поземна). поділ площини. досягаєте максимальної різності чотирьох прямокутників, що утворюються;
- 2) Два кола — конфлікт;
- 3) Два кола — рівновага;
- 4) Риса крапка — конфлікт;
- 5) Риса крапка — рівновага;
- 6) Квадрати (9 фігур) — єдність у розмаїтті (ріжні розміри, що об'єднані цільною композицією);
- 7) Квадрати (9 фігур) — розмаїття у єдності (один розмір, максимальна різність композиції).

МКР з Розділу 3. Добірна формальна композиція.

Тестові завдання формуються з шести аркушів:

- 1) Три фігури (трикутник, коло, квадрат) — «позитив»;
- 2) Три фігури (трикутник, коло, квадра) — «негатив»;
- 3) Три фігури (трикутник, коло, квадрат) — «єдність у розмаїтті»;
- 4) Три фігури (трикутник, коло, квадрат) — «розмаїття у єдності»;
- 5) Довільні округлі форми — «позитив»;
- 6) Довільні загострені форми — «негатив».